

Asia: VN/27085/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

1. Yleiset huomiot ja lähtökohdat

Telia pitää esityksen tavoitteita – vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden tehokasta torjuntaa sekä poliisin toimivaltuuksien ajantasaistamista – lähtökohtaisesti perusteltuina. Erityisesti uhkaperusteisen rikostiedustelun käyttöönotto voi parantaa poliisin kykyä tunnistaa ja torjua vakavien rikosten uhkia jo varhaisemmassa vaiheessa.

Säätelyn tulee kuitenkin täyttää kaikilta osin perusoikeuksien rajoitusedellytykset ja olla tarkkarajaista, oikeasuhtaista ja ennakoitavaa, erityisesti silloin, kun poliisin toimivaltuuksien käytännön toteuttaminen edellyttää teleyritysten myötävaikutusta.

Uhkaperusteinen rikostiedustelu irtautuu yksilöidystä rikosepäilystä, mikä korostaa säätelyn täsmällisyyttä ja poliisin vastuiden ja toimivaltuuksien, sekä teleyrityksen teknisen roolin selkeää ja tarkkarajaista määrittelyä.

2. Vaikutukset teleyrityksiin ja käytännön toteuttaminen

Esitysluonnoksessa teleyrityksiin kohdistuvia vaikutuksia on arvioitu niukasti. Teleyrityksillä on jo nykyisin laajat velvollisuudet avustaa viranomaisia salaisten tiedonhankintakeinojen ja pakkokeinojen täytäntöönpanossa, ja ehdotettu säätely voi:

- ☐ lisätä avustamispyyntöjen määrää,
- ☐ muuttaa pyyntöjen sisältöä ja ajoittumista, sekä
- ☐ laajentaa tilanteita, joissa tietoja pyydetään jo ilman yksilöityä rikosepäilyä.

Teleyritysten ja myös muiden toimijoiden on välttämätöntä pystyä ennakoimaan, miten esitys muuttaa nykytilaa konkreettisesti, erityisesti pyyntöjen lukumäärän ja laadun osalta.

Jatkovalmistelussa tulisi siksi arvioida ja kuvata selkeästi:

- ☐ missä laajuudessa uhkaperusteinen rikostiedustelu lisää teleyrityksiin kohdistuvia pyyntöjä verrattuna nykyiseen sääntelyyn,
- ☐ kohdistuvatko lisäykset tiettyihin tiedonhankintakeinoihin (esim. teleosoitetiedot, telekuuntelu), ja
- ☐ millaisia käytännön muutoksia tämä aiheuttaa teleyritysten prosesseihin, resursointiin ja teknisiin toteutuksiin.

Ilman näitä tietoja esityksen vaikutuksia ei voida pitää asianmukaisesti arvioituina.

3. Telekuuntelu, teleosoitteet ja tietojen luovutukset

Telekuuntelun perusterikosten laajentaminen sekä teleosoitteen ja telepäätelaitteen yksilöintitietojen ottaminen osaksi uhkaperusteista rikostiedustelua lisäävät todennäköisesti niiden tilanteiden määrää, joissa teleyrityksiltä edellytetään poliisin avustamista. Poliisin pyyntöjä koskevat vaatimukset ja teleyrityksiin kohdistuvat velvoitteet sekä teleyrityksen rooli teknisenä avustajana tulee määrittellä täsmällisesti lain tasolla,

- ☐ poliisin pyyntöjen tulee olla riittävästi yksilöityjä. Poliisin tulee yksilöidä lainkohta, johon pyyntö perustuu. Pyyntö on dokumentoitava siten, ettei teleyrityksille jää riskiä poliisin toimivallan rajojen arvioinnista.
- ☐ teleyrityksillä tulee olla oikeus varmistua pyynnön muodollisesta laillisuudesta ilman, että teleyritykselle syntyy riskiä poliisin toimivallan rajojen tulkinnasta.

Sääntelyn epäselvyys lisää oikeusvarmuusriskejä ja voisi johtaa tilanteisiin, joissa teleyritykset joutuisivat tekemään vaikeita tulkintoja perusoikeuksien ja viranomaispyyntöjen välillä.

4. Automaattinen tiedonkeruu avoimista lähteistä

Automaattisia keräimiä koskevassa sääntelyssä on keskeistä rajata avoimen lähteen käsite yksiselitteisesti. Sääntelystä tulee selvästi ilmetä, ettei automaattinen tiedonhankinta:

- ☐ ulotu luottamuksellisen viestinnän piiriin,
- ☐ koske teleyritysten suljettuja palveluympäristöjä, eikä
- ☐ synnytä teleyrityksille uusia tai epätasällisiä teknisiä avustamisvelvollisuuksia ilman nimenomaista lainsäädäntöperustaa.

Automatisoituun tiedonhankintaan voi liittyä riskejä laajamittaisesta tietojen keräämisestä myös sivullisista, mikä korostaa tietojen minimoinnin, käyttötarkoitussidonnaisuuden ja säilytysaikojen selkeää sääntelyä.

5. Kustannukset ja niiden korvaaminen

Esitysluonnoksen keskeinen puute on teleyrityksille aiheutuvien kustannusten ja niiden korvaamisen riittämätön käsittely. Avustamisvelvollisuuksien laajentuminen ja lisääntyminen aiheuttavat teleyrityksille kustannuksia muun muassa:

- ☐ henkilöstöresursseista,
- ☐ järjestelmä- ja integraatiomuutoksista,
- ☐ operatiivisesta hallinnollisesta työstä, sekä
- ☐ kyberturvallisuuden ja käyttövarmuuden varmistamisesta.

Sääntelyä tulisi muuttaa siten, että teleyrityksillä on selkeä ja täysimääräinen oikeus korvaukseen kaikista viranomaisavustamisesta aiheutuvista kustannuksista, mukaan lukien henkilötyö ja muut yllä mainitut avustamisvelvollisuuden täyttämistä johtuvat kustannukset. Teleyritysten ei tule joutua rahoittamaan viranomaistoiminnan laajentamista omalla kustannuksellaan.

6. Oikeusvarmuus ja valvonta

Telia pitää myönteisenä tiedusteluvalvontavaltuutetun roolia ja valvontamekanismien vahvistamista. Valvonnan tulee olla omiaan vähentämään teleyrityksiin kohdistuvaa tulkintavastuuta ja vahvistamaan luottamusta siihen, että toimivaltuuksia käytetään lainmukaisesti ja oikeasuhtaisesti.

Teleyritysten oikeusvarmuuden kannalta on keskeistä, että:

- ☐ toimivaltuuksien rajat ovat selkeät,
- ☐ vastuunjako viranomaisen ja avustavan tahon välillä on yksiselitteinen, ja
- ☐ sääntely mahdollistaa ennakoitavan ja yhdenmukaisen käytännön.

7. Yhteenveto

Esityksen jatkovalmistelussa tulisi erityisesti:

- ☐ täydentää ja konkretisoida teleyrityksiin kohdistuvia vaikutusarvioita,
- ☐ kuvata selkeästi, miten sääntely muuttaa nykytilaa, erityisesti pyyntöjen määrien ja käytännön toteutuksen osalta,
- ☐ täsmentää poliisin pyyntöjä koskevat vaatimukset ja teleyritysten avustamisvelvoitteet lain tasolle, sekä
- ☐ säättää kustannusten täysimääräisestä ja ennakoitavasta korvaamisesta.

Näiden täsmennysten avulla esityksen tavoitteet voidaan toteuttaa tehokkaasti ilman, että teleyrityksille syntyy ennakoimattomia tai oikeudellisesti ongelmallisia lisäriskejä tai kustannuksia.

Enäjärvi Mika
Telia Finland Oyj - Lakiasiat